

מראי מקומות - ראש השנה

יז.

נמצאה בספרים. ולא ביאר מהו הזמן. ובמשנה ברורה (סי' ל"ז סק"ב) כתב, שאפילו אם מניעתו היא לפרקים נחשב פושע, ושוב הביא מפמ"ג בשם הנ"צ שגם מי שביטל מצוה זו יום אחד הוא בכלל פושעי ישראל בגופן. ובתוס' כתבו בשם ר"ת, שרק אם אינו מניח משום שהמצוה בזויה עליו שאומר מה תועלת יש ברצועות אלו, הוא שנקרא פושע, אבל אם ירא להניח תפילין משום שצריך גוף נקי והוא ירא שמא לא יזהה, אף שעבירה היא, לפי שבקל יכול ליזהר, אינו נקרא פושעי ישראל בגופן. והר"ן כתב, שהוא הדין מי שלא עשה שום מצוה אחרת מן המצוות שבגופו מעולם (לשיטת הר"ף). **אולם הטור** (או"ח סי' ל"ז ס"א) בדבריו על גדולת מצות תפילין, סיים 'וכל מי שאינו מניחן הוא בכלל פושעי ישראל בגופן לכך צריך כל אדם להיות זריז בהן', ומשמע שהוא ענין מיוחד לתפילין. והבית יוסף (שם) דייק מדברי הטור שחולק על רבינו תם הנ"ל, וסובר שאפילו מי שאינו מניחן משום איזה טעם שהוא, נקרא פושעי ישראל בגופן, שאילו משום שמצוות בזויות עליו, מדוע דוקא תפילין, אפילו בשאר המצוות כך הוא (ולפי זה נמצא שדברי הר"ן ור"ת תלויים זה בזה). **אבל הב"ח** (שם) חולק וכתב שכוונת הטור והתוספות שיש ג' מדרגות. א. מי שמצות תפילין בזויה עליו, והוא נקרא פושע ישראל בגופן. ב. מי שאינו רוצה לבטל ממלאכתו להניח תפילין, או עצל הוא בהמצוה, והוא 'בכלל פושעי ישראל בגופן', אבל אינו 'פושעי' ממש. ג. הירא שלא יהא גופו נקי, שאינו בכלל פושעי ישראל בגופן כלל, וראה מה שהקשה על רבינו תם, ומה שכתב המשנה ברורה (סק"ג) להוכיח את בני דורו על פי דברי הב"ח.

ז. כל פרנס המטיל אימה יתירה על הצבור

שלא לשם שמים אינו רואה בן תלמיד חכם

פירש הריטב"א, שהיא מדה כנגד מדה, כדי שלא יראה פרנס מזרעו, והוא לפי שאין ממנים פרנסים על הציבור אלא תלמידי חכמים בלבד. שוב דייק לשון הגמרא שלא אמרו שלא יהיה לו בן תלמיד חכם, אלא שלא יראהו, והיינו כדי שלא ישמח בו.

ח. רבי אליעזר אומר כובשו וכו' נושא

פירש רש"י, 'כובשו' היינו שכובש כל המאזנים של זכות ומכריעין את העוונות. ולפי זה כתב בתוספת יום הכפורים (יומא פ"ה) לבאר החילוק בין כובשו לנושאו, שאם כובשו, נמצא שהעוונות עומדים במספרם, אלא שמכביד הזכויות כאילו היו בהם עוד זכות וממילא מכריעין לזכות, ונמצא שצריך לסבול על העוונות בעולם הזה. אבל למאן דאמר נושא, מגביה את כף המאזניים כאילו יש לו עון אחד פחות מהמספר האמיתי, ואם כן אין צריך לסבול יסורין על אותו עון.

ובהערות להגרי"ש כתב, שלפירוש רש"י בערכין (ה) שכובש היינו מסתיר אחת מהעוונות תחת כסא הכבוד, יש לומר שהחילוק הוא להיפך, ש'כובשו' הוא כאילו אין עון כלל, ו'נושא' הוא קיים, אלא שאינו יכול להכריע כלפי המצוות.

א. ורוח מפזרתן תחת כפות רגלי צדיקים

הריטב"א גרס 'ונעשין אפר', וכגירסת העין יעקב, וביאר הפירוש שאינן נהנין ואינן מצטערין.

ב. ושפירשו מדרכי צבור

כתב רש"י שאין גורסים זאת, שהרי זה כל האמור לעיל. אבל הרמב"ם (תשובה פ"ג ה"א) כתב, 'הפורש מדרכי צבור, אף על פי שלא עבר עבירות אלא נבדל מעדת ישראל ואינו עושה מצוות בכללן, ולא נכנס בצרתן ולא מתענה בתעניתן אלא הולך בדרכו כאחד מגויי הארץ וכאילו אינו מהן, אין לו חלק לעולם הבא'.

ג. גיהנם כלה והם אינן כלין

כתב המהרש"א שאף שמצינו בסוטה (ט) 'חצי כלים והם אינם כלים' לטובתם של ישראל, שהמכות יגמרו וישראל ישארו, מכל מקום כאן הכוונה לרעה, שאף שגהנום כלה הם לא יכלו אלא יבושו לעולם. אלא שהעיר מהלשון 'נידונים לדורי דורות' שמאחר וגהנום כלה היכן הם נידונים יותר. **אכן הריטב"א** פירש, גיהנם כלה לגבי אותן הכתות השנויין למעלה, אבל אלו אינם כלים ונחלשים מהיסורים שלהם, והיינו שלא לאו גם הגהנום אינו כלה.

ד. ואין זבול אלא בית המקדש

כתב הערוך לנה, שלכאורה זהו רק באותם שהיו בזמן החורבן, ואילו כאן משמע שמדבר ברשעים שבכל דור ודור, וביאה שכיון שכל דור שאין בית המקדש נבנה בימיו כאלו חרב בימיו, והרשעים הללו הגדילו עוונות עד שאם היה נבנה בית המקדש, היה נחרב על ידם, נחשב להם כאלו פשטו ידם בזבול.

ה. הכא מחצה עוונות ומחצה זכיות ואית

בהו נמי עון פושעי ישראל בגופן

כתב הרא"ש (סי' ה') לסכם חלקי הכתות לעוה"ב: א. צדיקים גמורים הנכתבין ונחתמין לאלתר לחיי עולם הבא. ב. בינונים שאין בהם עוונות של פושעי ישראל בגופן, עליהם נאמר ורב חסד, מטה כלפי חסד. ג. בינונים שיש בכלל עונותיהן עון פושעי ישראל בגופן יורדין לגיהנם ומבצבצין ועולין. ד. רובן עונות ואין בכלל עונותיהן עון פושעי ישראל בגופן, יורדין לגיהנם ונדונין בה י"ב חודש ואח"כ באים לחיי עוה"ב [וזהו רשעים גמורים נכתבים ונחתמים לאלתר לגיהנם, שדראון עולם אינו לעולם ממש אלא י"ב חודש, והריטב"א חולק בזה וסובר שדינם כמו בכת ג', שמצפצפין ועולין, ובתוס' מבואר כהרא"ש]. ה. רובן עונות ויש בכלל עונותיהן עון פושעי ישראל בגופן, יורדין לגיהנם ונידוניים בה י"ב חודש ולאחר י"ב חודש גופן כלה ונשמתן נשרפת וכו'. ו. הצדוקים בייתוסין וכו' יורדין לגיהנם ונידונין בה לדורי דורות.

ו. קרקפתא דלא מנח תפילין

הרי"ף הוסיף 'לעולם', וכתב הרא"ש (סי' ה') שגירסא זו לא